

Биринчи май – Жаз башыны эм Урунуу кюнү

Байрым кюн, тотурну арт айы (апрель), 30, 2021 жыл

№49 (20938)

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ЖЫЙЫЛУУ

Предпринимательлик, жаш төлө политика, казачество бла да байламлы соруула кётюрөлгөндиле

Казбек Коков видеоконференция амал бла РФ-ни Президентини СКФО-да толу эркинликке келечисинде Советни жыйылыуна кытышканды. Анда сөз гитче эмда орта предпринимательликке себеплик этиуно, жаш политиканы баш магъаналы ишлерин тамамлауно, Шимал Кавказда казачествоно айнытыуно юсюндөн баргъанды.

Жыйылыуно башлай, Юрий Чайка гитче эм орта предпринимательлики шендоюго заманда магъанасы улуу болгъанын, ол ишсизлики азайтуугъа, конкуренция кырауугъа, экспорт онглана кючлендирге, ич эм тыш рынокканы товарла бла жалчытыргъа себеплик этгенин айырып айтханды.

Бир реестрге кёре, бююнлюкде Шимал-Кавказ федерал округда аллай предпринимателден 195 миңден асламы эсепге алынды. Статистика шартла тинтилгенден сора гитче эм орта предпринимательлики эсепге алынган объектлени саны бла СКФО-да федерал округканы барысындан да артка кыалгъаны ачыкъланганды. Ол а регионла-

ны экономикаларына хаталыды. Бююнлюкде жер-жерледе предпринимательле эсепге тюшерча мадарла этмей жарарык туйюлдо, деп чертгенди Юрий Чайка.

Къабарты-Малкъарда, Бир реестрини шартларына кёре, жылны башында предпринимательлик бла кюрешгенден 17860 субъект эсепге алыннганды. Алагъа ахча бла болушлукъ этиу бла КЪМР-ни Гарантия фонду, Гитче кредитле берген фонд да кюрешедиле. Быйыл биринчиси 237,3

миллион сомгъа 109 поручительство этгенди. Аны себеплиги бла 1,2 миллиард сомгъа кредитле алыннгандыла. Россейни экономиканы айнытыу министерствосу Гарантия фонду быйылгы ишин бу кыйын кезиуде бек кыйиматлыгъа санагъанды.

Гитче кредитле берген фонд быйыл гитче эм орта предпринимательлеге 348,7 миллион сомгъа микрозаймла бергенди – битен да 177.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Кенгеш

Казбек КОКОВ:

Агропромышленный комплексни мындан ары да ышангылы айнытыр ючюн жерни уста хайырланыргъа борчлубуз

Къабарты-Малкъарны Башчысы Казбек Коков Бахсан шахарда кенгеш бардыргъанды эмда республиканы аграрчылары бла бирге жаз башы сабан ишле кылай баргъанларын сюзгенди. Ол бек алгъа республиканы жерчилерин махтагъанды, аланы ишлерине федерал даражада да бийик багъа берилгенин чертип айтханды. Мындан ары да ишни селейтмезге, бютон бийик жетишилмеге итинирге чакыргъанды.

Жаз башы сабан ишле кылай баргъанларыно юсюндөн КЪМР-ни эл молк министри Хасан Сижажев билдиргенди. Толу болмагъан шартлагъа кёре, быйыл 281,8 миң гектаргъа урукъ салынырыкъды. Ол былтырны ёлчемине келишеди. Кюзлюкледен 115 миң гектаргъа себилгенди – пландан 54 процентге кёп. Кёпжыллыкъ терекледен 510 гектаргъа орнатылганды,

кёпжыллыкъ кырдыкла ёсерик жер да 1,5 миң гектарны туттады. Кенгешде сугъарыугъа да энчи эс бурулгъанды. Арт эки жылда тийишли программагъа кытышуну хайырындан 16,5 миң гектаргъа суу салыннганды. Кы-

ралдан берилген болушлукъ да миллиард сом чаклы болады. Быйыл 8,6 жерни сугъарыугъа белгиленеди. Анга 615 миллион сом бёлюнюрюкдо.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы К.В.Коковну Жаз башыны эм Урунуу байрамы бла АЛГЫШЛАУУ

Къабарты-Малкъарны багъалы жамауаты!

Сизни Жаз башыны эм Урунуу байрамы бла алгышлайма! Биринчи май торлю жыл санлары эмда усталыклары болган адамланы бирикдиреди, урунган инсаннга хурмет этиуно, бирликини, мамырлыкны эмда граждандар бир ниетлиликни белгисиди. Ма ол хазнала дайым болушуп тургъандыла Къабарты-Малкъарны халкына не торлю кыйынлыкъланы да хорларгъа.

Бююнлюкде бизни республикабыз, кыралыбыз да коронавирус инфекцияны жайылыуу бла байламлы кыйынлыкъла сынаган кезиуде ата-бабаларыбыздан келген ахшы төреле бютон улуу кюч аладыла. Бу тапсыз заманда инсанлык борчуна кертичилай кыалгъанлагъа, кыйын жашуу болумгъа тюшгенлеге болушханлагъа жюрек ырызлыгъымы билдиреде.

Бир ниетли болсак, бириксек, заманны кыажалуугун хорлап алгышлыгъа, экономиканы айнытыу, халкыны кыолайлыгын игилендиреу жаны бла борчларыбызны да толтураллыгъыбызга ишкесиме. Барыгъа да кийик саулык, жаз башы жарыктык, мамырлык, огурулулукъ эм ырахатлыкъ тежейме.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы К.В.Коковну Пасха байрам бла АЛГЫШЛАУУ

Православный христианлыланы сыйлы Пасха байрам бла жюрегимден кызыу алгышлайма!

Бу байрам ниет тазалыкны, жашуу кюнню, адеп-кылыкны белгисиди, ол адам улуно магъанасыно юсюндөн сагыш этдиреди, ёмюрден бери да огурулулукну, жан суртуну эмда жюрек халаллыкны мурдорунда кыралып келген хазналагъа жууукъ болууно сезерге онг бери.

Бююнлюкде Къабарты-Малкъарны православный жамауаты халкыны ниет-кылык адетлерин кыайтарыуда бла аланы кючлеуде, тарых эмда маданият байлыкъланы саклауда улуу магъананы туттады. Жарыкландыруу эмда жандоуурукъ ишле бардырганы, ёсеп келген төлюню юретиуге улуу юлюш кыошканы ючюн а бек улуу хурметте тийишлиди.

Кырал-дин байламлыкъланы, конфессияланы араларында келишюлюкню кючлеуге Къабарты-Малкъарны православный килисалары салган кыйынны багъасы жокъду. Аны мураты – адамланы ниет хазналаны төгереклеринде бирикдиреуде, бир бирге хурмет этиуно, болушуну төрелерин саклауде, республикабызда мамырлыкны бла ырахатлыкны кючлендиреуде.

Къабарты-Малкъарда жашагъанланы барысын да жюрегимден алгышлайма, кийик саулык, насып, монглукъ тежейме. Бар ахшы муратларыгъыз толсунла!

Олимпиада

Сабийле бизнесни жорукълары бла шагъарейлениркидиле

Россейни Банки 1-9 класслада окугъан школчуланы «Жаш предприниматель эмда финанс окуулулукъ» деген онлайн-олимпиадага кытышыргъа чакырады. Эришуле бу айны оюнчюнчосунде Учи.ру деген платформада башлангандыла, 17 майгъа дери барлыкдыла. Бу проектни юсю бла Банк школчуланы предпринимательство эмда финанс окуулулукъ бла шагъарейлендирге умут этеди, деп билдиргенди аны Къабарты-Малкъарда бёлюмонден.

- Керти да бизнесде тюбеучо чурумлагъа ушашлы борчланы тамалай, сабийле билгенлерин сынап кёрюрге, жангы затлагъа юйренирге амал табарыкъдыла. Ала финанс

продуктланы сайларгъа, ким хыйлачы болганын терк билдирге, аллай адамладан кеслерин сакъларгъа юйрениркидиле, - дегенди Банкны бёлюмон башчысы орунбасары Аслан Калов.

Бу ишни Банк РФ-ни Экономиканы айнытыу министерствосу эмда «Гитче эмда орта предпринимательство, энчи предпринимательство итинюлюкге себеплик этиу» деген проектни болушлугуу бла финанс окуулулукну айнытыу Ассоциация бла бирге бардырады. Олимпиадага кытышырга хакъ төлерге керекмейди.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазыраганды.

Предпринимательлик, жаш төлө политика, казачество бла да байламлы соруула кетюрюлгендиле

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Жаш төлө политиканы жашауда бардырыну юсюндөн сөз барганда, Юрий Чайка Владимир Путини айтканларын юлгоге келтиргенди. Президент жаш адамла бла ишлеуно мураты – алагга хунарлерин кыралларына бла халкларына, кеслери башларына да жаратырча этиудю деп, көп керө кытлаганды. Шимал-Кавказ Федерал округда жаш төлюно «Машук-2021» Форуна хазырлануу башланганды. СКФО-да кадрла жыйышдырыу жаны бла иш да андан ары бардырылады. «Кавказны келир заманы» деген билим беруу про-

ектни биринчи кесегине 420 адам кыатышханды. Битеу регионда да жаш лидерлени клублары ачылгандыла.

Казачествону айнытынуу амаллары сюзюлгенде, полпред ол жаны бла уллу иш бардырырга тюшеригин чертгенди. Аны баш борчларын да белгилегенди – россеили казачествону кырал управленияга бла кырал службага кышуу, кызакъланы жаш төлюсюн аскер-патриот ниетледе, адеп-кылыккыга юйретуи, жаш төлю организациаланы Россей Федерацияны кырал жаш төлю политикасыны ишлерине кыатышдырыу.

Ахырында Юрий Чайка коро-

навирусдан дарман салуу бла байламлы шартланы туура этгенди. Вакцинация этдиргенлени саны Россейде анга тийишли болгъанланы 16,5 процентин тутады. Округну субъектлерин алгъанда уа, ол кёрюмдоледе башхалыккы уллуду – Ставрополь крайда – 14,5, Дагыстанда уа – 4,7. «Жамауатда англыатыу ишни кючлендирмей жарарыккы туюлду. Басманы, социал сетьлени, тыш рекламаны болушлукълары бла адамлагга ата журтлу вакцинаны кюркюу сюзулгуну, хайырлыгыны юсюндөн дайым айтып тууругга керекди», - деп буюрганды полпред.

Казбек КОКОВ:

Агропромышленный комплексни мындан ары да ышанкылы айнытыр ючюн жерни уста хайырланьырга борчлубуз

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Бизни республика буз уруу жаны бла кюркюу регионду. Аны жеринде табийгатны ол кыйынлыгындан сакларча 32 пункт барды. Киплекде дагыда бирин орнатырга деп турадыла. Буз урууга кыажуа мадарлагга быйыл республиканы бюджетинден 25 миллион сом берилликди. Болсада кюнню халы андан эсе көп кыоранчла этилирге боллугун көргюзтеди. Аны юсюндөн кенгешде да айтылганды. Казбек Кокков ол жумушлагга ахчаны көбюрөк бёлюрча амалла излерге буюрганды.

Кеслерино оюмларын айтып,

жыйылууда Бахсан, Май, Черек районланы башчылары **Артур Балкисов**, **Татьяна Саенко**, **Муртазаланы Борис**, Россейни эл мюлк арасыны КЪМР-де бёлюмюно таматасы **Хасанби Куржиев**, «Каббалкмиеловодхоз» управленияны таматасы **Джамал Джанкесов**, республикаланы араларында жол илипинлени хайырлануу жаны бла управленияны директору **Аслан Ортанов** селешгенди.

Кенгешни сепелерине керө, жаз башы сабан ишлени заманында эм тынгылы бардырыу жаны бла тийишли буйрукъла берилгенди. Ахырында Казбек Кокков былай айтханды: «Кырал эл мюлкде ишлеген-

леге уллу себеплик этеди, ол тюздо. Битеу бёлюмге да берилген болушлукну кебейтирге тийишлиди.

Болсада тюз оноу этилмеген жерде эл мюлк хайырлы болууккы туюлду. Арендаторлагга шендоюго технологияны синдирирге болушурга, аладан ишни тынгылы бардырынуу да суаррга керекди. Агропромышленный комплексни мындан ары да жетишимли айнытыр ючюн жерни кыйыматлы хайырлана билерге керекди».

КЪМР-ни Башчысыны бла
Правительствосуну
пресс-службасы

Оноулашыу

Ал жанында — жашау журтланы

Кырулушларыны калыбасы

КЪМР-ни Башчысы **Казбек Кокков** Регионланы айнытыу жаны бла правительстволу комиссияны президиумуну жыйылыуна кыатышханды. Аны РФ-ни Правительствосуну Председателини орунбасары **Марат Хуснуллин** бардырганды. Баш доклад бла уа РФ-ни кырулуш эмда жашау журт-коммунал мюлк министри **Ирек Файзуллин** селешгенди.

Жыйылууда «Жашау журтла эмда шахар болум» миллет проектни толтуруу кыалай барганына кыаралганды. Юйле кыалай ишленгенлерине, хайырланьылырга не халда берилгенлерине, жашау журтланы кырулушларын бардырырга кёллендириу амаллагга, оюлурга жетген эски юйледен адамланы кёчюрюуге энчи эс бурулганды. Анга керө, регионладан тийишли шартла да көргюзтулгенди, борчла да белгиленгенди.

Къабарты-Малкъарда «Жашау журтла» регион проектте эмда «Халктыны жашау журтла

эмда коммунал жумушла бла жалкытынуу юсюндөн» кырал программлагга керө быйылны биринчи кварталында жашау журтладан 41,5 минг квадрат метри хайырланьылырга берилгенди. Ол а бытырны ол кезиюндөн 11,3 процентге асламды. Битеу да быйыл юйледен 513 минг квадрат метри ишленирикди. 64 көп фатлы журт а ишлене турадыла.

Дагыда миллет проектни чеклеринде 2022-2023 жыллада Нальчикде адамла кеслери энчи юйле ишлеген тийреледе суу тартырга белгиленеди. Бу шиледе 250 миллион сомдан артыккы бёлюнорюкдю.

Адамланы осал юйледен кёчюрюуно программасына керө уа, 2020-2021 жыллада 210 адамдан 164-сю жашау болумларын игилендиргенди. Ол жаны бла иш андан ары бардырылады. 2021-2022 жыллада эски журтланы 1171,4 квадрат метринден адамла кёчюрюллюкдюле.

Муниципал сагыат

Келишимле жарашдырыу кыалай барганын тинтгенди

Казбек Кокков, Бахсан районна иш бла барганда, жер-жерли администрацияларыны башчылары бла «муниципал сагыат» ётюргенди. Анда сёз миллет проектлеге керө келишимле жарашдырыу иш кыалай толтурулганы юсюндөн барганды.

Республиканы Башчысы муниципалитетле «Ырачат шахар болум кырау», «Кюркюу сюз эмда тынгылы жолла» дегенча проектлеге керө келишимле толусунлай этилип бошагъанларын ыразы болуп айтханды, башха проектле бла да аллай ишни тирилтирге кереклисин эсертгенди. Ол санда Герменчикде бла Дугулбегейде маданият юйлеге, Куркужинде искусстволаны сабий школуну тынгылы ремонт этюно юсюндөн келишимле этилгенлерин бла кыалгъанларын сорганды. Казбек Кокков ош иш жуууккы заманда тамамла-

нылыгына ышандыргандыла. Жыйылууда биринчи медицина болушлуккы берген бёлюмюно игилендириуге уллу магыана берилгенди. Республиканы оноуучусу администрацияланы башчыларына ала дайым медицина учрежденилагга барып, алада жангыртыу ишле кыалай баргъанларын тинтип тууругга керөк болгъанларын эсертгенди. «Аланы башчылары кырулуш ишлеге тийишлисича багга билчалмазга да болуукдула. Муниципалитетле алагга болушурга борчлудула. Белгиленген ишле толусунлай тамамланмай, бир объект да хайырланьылырга бериллик туюлду. Аны хар ким да англыарга керекди», - деп чертгенди. Кокков.

КЪМР-ни Башчысыны бла
Правительствосуну
пресс-службасы.

Тюбеу

Гёжефни алгышлагандыла, жангы жетишимле тежегенди

Тюне Европаны грек-рим тутушудан чемпиону **Локияланы Жамболатха** Нальчикны аэропортунда кыуанчлы халда тюбегенди. Миллетибизни тарыхында тутушуну бу тюриосюндөн быллай бийик атха тийишли болгъан гёжефни сыйын кёрюп ары КЪМР-ни спорт министри **Хасанланы Ислам**, Элбрус районну администрациясыны башчысы **Залийханланы Кыаншаубий**, белгили тренерле, артистле эм **Жамболат ючюн кыайгыргъанла көп санда келген эдиле.**

Аэропордан чыккыган кезиюнде жыйылганла андан

кызыуу кыарларын кыызгъанмагъандыла. Фахмалуу жырчыбыз **Текуланы Амур** а чемпиону хурметине «Минги тау» жырны айтханды.

Алайда биринчи сёз Залийханланы Кыаншаубийге берилгенди. Ол **Жамболатха** республиканы атын кезиюлу керө махтау бла айтдырганы ючюн ыспас этгенди, андан да уллу жетишимлеге жетерине ийнанганын чертгенди.

Хар спортчуну да умуту Олимпиада оюнланы чемпиону болургады, биз да аны ол кюнюн кёрюрюз, - деп белгилегенди Кыаншаубий Хажы-Омарович.

Министр **Хасанланы Ислам** а Локия улун КЪМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну атындан алгышлаганды.

Жамболат кысыха заманы ичинде бизни көп керө кыуанчдыды, ёхтемлендирди. Ол а Кыабарты-Малкъарны грек-рим тутушудан школу бюгонлюкде бек кючлюледен бири болгъаны юсюндөн айтды. Быллай жетишимлирибиз көп болсуна, дегенди **Ислам Маратович**.

Алайдан делегация Тырныуузга атланганды.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.
Сурат **Артур ЕЛКАНОВНУДУ**.

ХАЛКЫБЫЗНЫ АЙТХЫЛЫКЪ УЛАНЛАРЫ

Къайда да жамауатха, тюзлюкге,
игиликге къулланганды

Чабдарланы Къасымны жашы Борис тууганлы 9 майда 85 жыл толлукъ эди. Ол Россейни бла Къабарты-Малкъарны аты айтылган кырал эм жамауат къуллукъчусу эди. КЪМАССР-ни Министрлерини советини Председателини орунбасары, КЪМАССР- Баш Советини Президиумуну Председатели, республиканы Айырыу комиссиясыны таматасы болганды, РСФСР-ни Баш Советине депутатха да айырылганды.

Ма аллай уллу эмда жууаплы къуллукълада бет жарыкълы ишлеп, республиканы жамауаттыннан сый-намыс да тапканды. Анга акылылы оюучу эмда хунерли къураучу болганы, менсимегени, адамлагъа тынгылай, ала бла селеше билгени ючюн хурмет этгенди жамауат.

Аны таныгъанлары, биргесине ишлепленни эсериулерине кере, къайсы къуллукъда да ол ише жууаплы кезден къурауучу, таза ниетлиликни, адеплиликни юлгосюн кёргозгенди. Анга болушлукъ излеп келгенне аны тапмай къоймагъандыла.

Къыралны, республиканы башчылары да Чабдар улуну къалайда да бет жарыкълы къуллукъ этгенине багъа бичмей къоймагъандыла, махтау да бергенди. Ол «Сыйлылыкъны Белгиси», Урунууны Къызыл Байрагъы, Халкъланы шукълукълары деген орденле бла саугаланганды. Кеп башха даражалы саугаллагъа да тийшли болганды.

Аны жашау эм урунуу жолу тынч тойюл эди. Анасындан къагъанакъ заманында ёксюз къалганды, атасы Улуу Ата журт урушда жоюлганды уа, анга жаланда сегиз жыл толганды. Эгечи Назила къарындашчыгын, эгешчин да этек тубюне къысып ёсдоргенди, школда окъ-

Зумакулланы Борис бла.

урларына да къайгыргъанды.

Орта билим алгандан сора Борис 1953 жылда Караганда тау техникумгъа киреди. Аны бошаганлай а ташкёмур шахтада урунуп башлайды. Жамауат ише да тири къатышды. Ма ол заманда билимли, арай-тала билмеген жашны Къабарты-Малкъар АССР-ни Министрлерини совети комсомол ише чакъырады. Ма алай, сынау жыйышдыра, билимин кётуре, къуллукъну эм эншиге

тапкасындан башлагъанды ол ёсююну. Алгъа комсомолну обкомуну инструктору, ызы бла Ростовда бийик партия школ, андан сора КПСС-ни Чегем райкомуну биринчи секретары. Бир кесекден а Къабарты-Малкъар АССР-ни Министрлерини Советини Председателини орунба-

Ол заманда Чабдар улу: «Сау районда андан башха жер табылмаймы къалганды?» - деп, ачыуланып селешгенди. Андан сора аны юсюнден киши сагъынмагъанды. Керек жерде аны алай этмеген заманы болмагъанды..., - деп эсгергенди кеп заманны партия, совет къуллукълада ишлеп Отарланы Хамит.

Дагъыда бир шарт. Озгъан ёмюрню токъсанынчы жылларында миллетле арасында бир бирге дау этиу бла къауғала чыкыгъанлары барыбызны да эсибиздеди. Ол заманда Борис Къасымович Къабарты-Малкъар АССР-ни Баш Советини Председателини къуллукъуна салынган эди. Ма ол гузбалы кезиде ол кесини акылы сёзюн айтханды. Терен магъаналы статья жазгъан эди.

Малкъарлыла ёмюрледен бери да Улуу кавказ тауланы этеклеринде, ёзенлеринде жашап келедиле. Бизге кимни дауу бар эсе да, кесини тарыхына къарасын. Биз кишиге тиймебиз, хар ким бла да шукълукъла жашаргъа сюебиз, тюзлюк ючюн арта турлукъ тойюлбюз, - деп, кесин айтхан эди. Аны ол статьясы республикалы газетледе басмалангандыла.

Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясыны таматасына салынганда да, Чабдар уллу ол борчу да бет жарыкълы толтурганды. Аны ючюн ол замандагы къырал

башчы Борис Ельцинден Ыспак къагъыт алгъан эди. Россейни андан сора болгъан Президент Владимир Путин а айырыу системаны айнытугъа къыйын салганы ючюн Чабдарланы Борисге алтын сагъат такъгъан эди.

Эки жыл мындан алгъа Къулийланы Къайсын атлы проспекте Чабдарланы Борисге ол кеси жашагъан 3-чю номерли юйде эсертме къанга салынганды. Ол ачылган кезиде мен да алайда болгъанмы. Аны аллында баш урургъа, аны жууукъларындан сора да, эрте аны бла бирге ишлеплене, шукълары, аны ниетлерин андан ары бардыргъанла да келген эдиле.

Ала, ортагъа чыгып, республиканы айныууна, миллетлени араларында келишилукъ болуруна уллу къыйын салганын чертендиле. адамлыгына уллу багъа бичгендиле. Аладан кеплери билими, адеп-къылыгы, ишлей илююу, халкъланы сыймеклиги бла да республикада анга тенг жокъ эди деп арсарсыз айтхандыла.

ТЕКУЛАНЫ Хауа.

КОНКУРС

Тилибизге, адабиятыбызгъа сыймеклик
сингдире, аланы кенг жаяргъа итине

Бу кюнде Нальчикни алытынчы школунда шахарда окъу юйлене араларында «Адабиятта аты» деген эришу баргъанды. Конкурсну къурагъан оргкомитетге Нальчикни администрациясыны Билим беруу департаментини таматасыны орунбасары Сабанчыланы Валентина, бёлкомюню оюучусу Алижанова Алла, специалист-методисти Афашокъланы

Урунууны Къызыл Байрагъыны да орденлерине тийшли болгъан Шахмырзаланы Саид (135 жыл), жазыучу, малкъар адабиятта чам хапарланы мурдорун салгъан Кацциланы Хабуб (105 жыл), Къабарты-Малкъарны халкъ жазыучусу Тёппеланы Алим (85 жыл), КЪМАССР-ни культурасыны сыйлы къуллукъчусу, Къабарты-Малкъарны комсомол эмда къырал саугаларын алгъан поэт Бабаланы Ибрагим (85 жыл) эмда бюгюн да сау-саламат болуп, бизни жангы назмулары бла къуандырып тургъан Къабарты-Малкъарны халкъ поэти Созайланы Ахмат (80 жыл) бар эдиле.

Эришиуге шахар школаны онусу къатышхандыла. Аладан тогузусу команда халда бардыргъандыла конкурсну. Ол къауумла кеслерине «Шукълукъ», «Къушла», «Жудузла», «Жетегейле», «Жудузукъла», «Аланла», «Тау къушла», «Уку-чукъла», «Ак толкъунла», «Аперим» деген атаны алгъандыла.

Эришиуно излеминде бир неча номинация болгъанды: «Авторланы чыгъармачылыкъ хазналары», «Назму эм хапар

окуп эришебиз», «Адабият-музыка композиция», «Жазыучулары, поэти чыгъармаларына кере къурагъан сёзбер». Сабийле, билимлерин, усталыкъларын кёргозте, башында айтылган жазыучулары чыгъармаларындан композицияла къурагъандыла, къысха сахна оюнчукла кёргозгендиле.

Жюрини ишин Билим беруу министрствону мониторинг эм статистика арасыны къуллукъчусу Кючмезланы Роза, жазыучу Мусукаланы Сакинат, Нальчикни администрациясыны Билим беруу департаментини специалист-методисти Афашокъланы Мариям бардыргъандыла. Мында сабийле текстни къалай билгенлери, айтханлары, къалай кийингенлери да эсе алынганды. Назмулары иги окъгъанла,

къауум-къауум болуп эришгенле, аланы хазыргъан устазла да жетишилмерине кере саугалы боллукъдула.

Быллай эришилени къурагъанла эм бардыргъанла быллай бла сабийлеге малкъар адабияты, ана тилибизни, адет-тёрелерибизни – халкълыгыбызны шартларын сыйдорюрге, аланы кенг жаяргъа кюрешедиле. Болсада сабийле ана тиллеринде къыйналып селешгенлери къайгы этдирича шартды. Ала алыкъа ангылай да болмазла къалай уллу хазнадан къураулы къала тургъанларын, алай а атаналары, къартлары ол затха эс буруп, болумну тюзетирге итинирге керек болгъанлары хакъды.

КЕРТИЛАНЫ Сакинат.

Упоу

Нальчикден Москвагъа
— къошакъ рейс

Май байрамланы кезиуонде сурам ёсгени ючюн Нальчикден Москвагъа къошакъ рейсле ачыллыкъдыла.

Алай бла он кюнню ичинде Nordwind эм PegasFly авиакомпаниялары хауа кемелери «Москва — Нальчик — Москва» маршрут бла учаргъа хазырдыла. Адамланы 110 олтуруу жери болгъан Embraer E190 самолётла ташырыкъдыла. Билетлени багъасы 2852 сомдан башланады. Аны бла бирге «Победа», «Аэрофлот» эм «Якутия» авиакомпаниялары самолётлары да сагъынлгъан маршрут бла графикге кере учадыла.

МАГОМЕТЛАНЫ
Сулейман.

ланы Мариям эм специалист Эдокова Любовь киргендиле.

Ол быйылгы юбилярланы къауумуну жашау эм чыгъармачылыкъ жолларын тинтиуге аталгъанды. Ол тизмеле малкъар жарыкъландырыучу, тарыхчы, алим, устаз, этнограф, Ленинни,

ИНСАН

ТЕРЕН БИЛИМИ, АДЕПЛИГИ, ТАЗА НИЕТЛИЛИГИ БЛА КЕМСИЗ ДАРАЖА, СЫЙ-НАМЫС ТАПХАНДЫ

Кесини жашау ызын излей

Ол Аушигерде жаратылганды. Анга кызыл партизан аппасы Ленини атын атаганды. Жаша алты жыл толганды, юйюрю Нальчикке көчгенди. Мында экинчи номерли школда окуганды. Сабий жылларында окуна кеси тенглиени арасында кыраучу хунери бла айырмалы болганды, жамаут иштеги тири кыатышханды, комсомолчула аны кеслерине таматагга айыргандыла.

Школну кюмюш майдал бла бошаганлай, Москвада Тау институтка киргенди. Алай ол усталыккы жореги жаратмай эди да, кишиге билдирмей, андан кетип, иште тохтап, экинчи жыл Москвада Ломоносов атлы кырал университетни философия факультетине кирип, анда билим алганды. Студент заманында эки кере да Къзахстанда тын жерлени кетюрге барганды. Партиягга да киргенди. Окууну бошаганлай, 1955 жылда, Къбарты обкомну биринчи секретары Василий Бабич чакырыу кыагыт ийип, аны бери ийгенди.

Партия кёргозтген ыз бла

Нальчикке кыайтханлай, белгиле окуу юйюно бошап келген жашны оноун андан арысында партия органла кеслерине алгандыла. Заман алай болганды. Келе-келгенлей, партияны обкомунда инструктор этгенди. Ызы бла - Прималка райкомну экинчи секретары, Терк район комитетни биринчи секретары...

Ол кезиудеги партия кыулукчуланы жашау эм уруну жолларына кыарсанг, ала ишлерин терк-терк алышындыргыанларын эслемей кыоргга онг жокъду. Владимир Калиметовични юсюнде да алай болганды. Ол, экономика торлениулеге да улуу эс буруп, аланы тинтип, республикада саясат халгга жаны-кыаны бла берилип ишлегенди,

Владимир Калиметович Тлостанов, философия илмуланы кандидаты, 1973–1994 жыллада Къбарты-Малкъар кырал университетни ректору болуп турганды. Ол кезиуну ичинде окуу юйде студентлени асламысы аны энчи таныгандыла. Бу кюнледе ол огурулу адам тууганы 90 жыл болады.

ююн жыйылыула кырагандыла. Кертини жакъларгга сюйючю Владимир Калиметович, ол заманны кыоркыулу болумуна да кыарамай, аны сёгерге унамаганды. Сора аны Элбрус райкомга тамата этебиз деп турганлай, ол ишни болдурмагандыла.

Тамам ол таматалык этген жыллада Терк районда, сюргюнден кыайтып келген таулулагга деп, Жангы Малкъар

турганды. Хар ким колхоз малланы этге урганда, ол районда колхозлада малланы санларын сакълаганды, этге уа иели малланы сатып алып ётдюргенди.

Жерчилик жанын алганды, Владимир Калиметович районда мирзеуню торлюторлюсион ёсдюрюге кёл салганды. Пленумда аны артха кыалган мюлкени алгга чыгаргганы ююн махтагандыла. Арта ишине багга бичерге жетгенде уа, кёпчюлк политика иши акъсайды деп тохтагандыла. Аны сылтауу да бар эди – Тлостанов сют, эт, ююн, мирзеу алыуда да жалган кыошакълык этерге сюймегенди. Ол партия иште, мюлк сюртюнде да бирча тюз ниет бла ишлегенди.

1959 жылда аны Терк райондан Тырны-ауузгга кёчюргенди. Ол анда кырал магъаналы тау-металлург комбинатны партия организациясына таматалык этгенди. Алай бла КПСС-ни Ара комитетини буйрукъларын толтурганды. Анда ишлеген эки жылны ичинде Тлостанов комбинатда ишлегенлени атларын айтып саламлашырча таныганды дейдиле. Анга не жумуш бла да келгенди.

Илмуну бла окууну айныта

Ызы бла аны партияны Ара Комитетинде Илмуланы академиясында курслагга ийгенди. Андан кыайтхандан арысында Владимир Калиметович окуу, билим

Ректорну намысы устазланы, студентлени араларында да чексиз бийик болганды. Аны ауазы торленип киши эшитмегенди. Жыйылыулада сёлешгени уа ол оюмларын кыалай ариу айта билгенини шартын ачык этгенди.

Эшик алтын

сакъламагъанбыз

Биз, 1975-1980 жыллада окугъанла, башха студентле да аны иги таныгъанбыз. Анга жумуш бла баргъанла эшик алтын сакъламагъандыла. Экзаменде ахшы белги алып ююн, ахча, башха саугга беруу адет жюримегенди. Студентле жашаган общежитилеге терктер келгенди ректор.

Мени биргеме англиз бёлюмеде окугъан кырым татарлы кыыз жашагъанды, Эльвира деп. Ректор, бизни отуугга киргенде, анга миллетин соруп, ана тилинги билемисе дегенде, кыыз: «Анам грекдиле, атам тилин а билеме», – деген эди. Владимир Калиметович кюлюп, анангы тилин да билсенг эди уа дегенде, Эльвира: «Ыннам, анамы анасы, биз кёпбюз, тилибиз да унутулукъ туюлду, атагъызы миллетлигин сакълагъыз дегенди», – деп жууаплагъанда, ол анга англиз тилде: «Сау болсун ыннанг», – деген эди.

Аны юй бийчеси - адежи, билимли да Рано Каюмова уа - бизге тыш кыраллы

Кырал кыулукчула бла.

«Родина» обществада кыонакыла бла.

улуу жыйылыулада эсде кыалган докладла этгенди. Аны бир ышанын энчи сагынадыла таныгъанла – кеси окыурга сюйгенча, башхала да билимли болуларын излегенди. Бютюнда эл мюлк, экономика, финансла жаны бла, республикада жашау кыолайны айнытырча.

Кертиликни жакъчысы

Терк районда ишлеген заманында аны башламчылыгы бла школ, машина-трактор станция, кирпич-кыошун, жау-бишлак заводла да ишленгенди. Саясат жаны бла иш бардыруу да аны баш борчларындан болганды. Сёз ююн, 1957 жылда СССР-ни кыоруулау министри болуп турган маршал Жуковну «терсликлерин ачыкълагъанда», эл-жерледе да аны юсюнден айтыр

эл кыралганды. Кыышда жел, жайда кюн иелик этген тюзде эл кырауу бош и туюл эди. Алай республиканы оноучулары, Владимир Калиметович тынчайтмай, ол иште тири кыатышхандыла, ахча-бохча да белгенди. Анда ишлеген заманында аны КъМАССР-ни Баш Советини депутатына да айыргандыла.

Хунерли кыраучу

Тлостанов районда малчылыккыны, жерчиликни айнытыугга аслам эс белгенди. Ол жыллада кыралгга эт, сют, мирзеу беруу бла да «Американы озаргга керекбиз!» деген чакырыула кёл мюлкени кыабыргыларында тагъылгандыла. Андан не келлигин Владимир Калиметович алдан оюмлаганды. Дёрс алып адамы да бар эди – атасы кёл жылланы мюлк тамата, республиканы Министрле советини председатели да болуп

алуу эм илму жаны бла уруннганды. Бир кыауум заманны Къбарты-Малкъар кырал университетни философияны кафедрасында ишлегенди. 1967 жылда уа аны Къбарты-Малкъар илму излем институтну директоруну кыулугуна салгандыла. Ол анда ишлеген алты жылны ичинде кыралны иги аспирантураларына аслам адамны ийгенди. Институтну бусагъатдагы мекямын да сюегенди. Анда ишлегенлеге иги болумла кыраганды.

Болсада ол жореги бла партия, мюлк ишчи эди дейдиле. Республиканы таматасы уа аны башха жолгга бурганды. Кесини орунуна хазырагъанын эсергенлей турганды, алай а партия иште жууукъ кыоймагъанды. 1973 жылда Тлостанову Къбарты-Малкъар кырал университетте ректоргга салганды. Алай бла анга эсин жангы кыайгылагга бёлюрге туюшгенди. Ол жыллада университетте бир ненча общежит кыошлганды, тыш кыраллы студентле да бери жол тапхандыла. Республиканы жамауты аны КъМАССР-ни Баш Советине бир ненча кере, СССР-ни да Баш Советине депутатга айырганды.

Университетде ишлеген жыйырмадан артык жылны ичинде ол аны кыралны бек иги окуу юйлерине тенг этгенди.

адабиятдан дёрсле бергенди. Кызы Мадина, бююн филология илмуланы доктору, Москваны бек белгиле вузырандан биринде – РУДЕН-де философияны тарыхыны кафедрасында профессорду.

Аны унутулмазлыкъ жарыккъ, сабыр ауазы

Окууну бошагъаныбызда, иште бары жерни сайларгга киргенлени биринчи кыауумунда эдим. Ректор: «Кыайры сюесе?» – деп сорганында: «Кыайры ийсегиз да», – деген эдим. Ол а, кюлюп: «Кесигизни районда ишлерге сюемисе? Сайла, онгунг барды», – деп, эркинлик бергенди. Элбрусну да кеси сайлаганды. Ол не мен айтханча да болмаганды. Алай а ол огурулу адамны сабыр, жарык ауазы кёлюю кетюргени эсимдеди. Бютюнда, чыгга туруб а, атамны эгечине салам айтдырганы.

Владимир Калиметович 1994 жылда 14 сентябрьде ауушханды. Ол бушуулу хапарны эшитип, арабызда жарсымаган кыалмаганды. Анга кыоркыуу бар урган болмаганды, адамлыгын биллип, сыйын кёрюп, намыс этгенди студентле, биргесине ишлегенле, таныгъанла да.

7 май – Радиону кюнү

Аны жумушакъ, таныулу ёню хар юйге жарыкълыкъ, ахшы умутла келтиреду

«Энди акъылым болса, бир башха иш сайларыкъ эдим», - деп, кёпледен эшитебиз. Республикалы радиону жангылыкъла бёлуюню редактору Наршаулары Мадина уа башха иш бла байламлыгын акъылына окъуна келтирмейды. Фахмулу кыыз къайсы усталыкъны сайласа да, аны жигине жетдирмей къоярыкъ тойюл эди. Алай аны алгын акъылы, эндигиси да бир иш бла байланыпды – журналистика бла.

Къалам тутаргъа уа ол бек эртте, мектепде окъугъан заманында окъуна юйренгенди. «Бийик окъуу юйде журналистикадан кенге болгъан дерсле бла кюреше тургъанында да, жазгъанымы къоймагъанма, - деп эсгереди Мадина. - Къайсы бир дерсе да «бешден» энирге тошерге унамагъан студентге жазаргъа, гуманитар предметледен лирикагъа кёчерге къарыу-кюч, заман да тапхан алай тынч тойюл эди. Жашагъан дуниямда кесиме бек бийик борчла салгъанма, бюгюн да алай барам. Не этгин, халинг алай болса!».

Мадинаны жашау жоругъу, кертииси бла да, алайды. Мен аны иги кесек замандан бери таныйма. Ол муратына жетер ючюн къолундан келгенни аямайды. Сёзсюз, аллай адамлагъа не заманда да хурмет этеригинг келеди. Аны бла бирге сейр да этесе. Бир затха жетдим деп, тохтай билмейдиле аллайла. Гитче улуну, уллу гитчени къачын кёрген, тау намысха кир угъай, букъу окъуна да къондурмагъан, халкъны ахшы адетлерин сыйлагъан, уллу шубъ юйюрге ёсген бу тиширзу, уллу жашаугъа атлана, «жол нёгерге» ол асыл шартланы алып чыкъгъанды.

Къабарты-Малкъар ГТРК-гъа ишлерге Мадина электрон амалла болмагъанда, бир гитче информацияны алыр ючюн узакъ тау элге «УАЗ» машина бла барыргъа керек болгъан заманда келген эди. Документлерин бере, къаллай сынауладан ётерге тошерги уа къызы эсинде да жокъ. Болсада насыбы тутханды: жаш кадрлары келирлерин, олсагъатда ишни жангырыын излеген ахшы адамлагъа тубегенди. Биринчи кергештенлей окъуна атлары айтылгъан, сынаулу радиожурналистле къызын жумушакъ ауазын жаратхандыла, сёз байлыкъына тюз багъа бичгендиле.

- Мен ол кезиуде телерадиокомитетде ишлеген белгили журналистле

Акъайланы Тахирге, Зезаланы Алимге, аламат диктор Отарланы Мажитге, дагъыда кёп башхалагъа бек ыразыма. Биринчи кере ачыкъ эфирге чыкъгъан кюнюмю бир заманда да унутурукъ тойюлме. Радиону хазна къалмай битеу редакцияларыны журналистлери, звукооператорлары, техниклери жангылыкъладан къуралгъан биринчи бериуюме шумсуз тынгылагъандыла. Эфир бошалып, студиядан бетим къызарып чыкъгъанымда, барысы да къуанадыла. Алгъышлаулары чеги жокъ эди, - дейди Мадина мени бла ушагъанда.

Къызыкъ да къуанганды. Алай ишини устасы болур ючюн къадалып кюреширге керек болгъанын да ангылагъанды. Ол тамата коллегаларыны ишлегенлерине эринмей, эрикмей сагъатла бла къарагъанды, аланы ахшы сынауларындан юлгоу алгъанды.

Кёп да бармай, радиогъа тынгылаула аны жумушакъ ауазындан, энчи хатындан танып башлагъандыла. Зарисовкаларында, корреспондентцияларында, очерклеринде кесине тартхан бир жылуу болгъанын белгилегендиле. Кёпле, телефон бла сёлешип, редакциягъа салып келип да, оюмларын, къууанчларын, тарыгъуларын, ол угъай да, ич сёзлери да айтып, анга ышанганларын билдиргендиле.

Алына келген адамгъа жарыкъ тубеген, эс берип тынгылагъан, адамны жарсыуун ангылагъан керекли шартды. Мадина кеси айтханлай, ол ата-ана сырды ансы, мектепде, университетде алынган зат тойюлду. Аны бюгюнню чыгъармачы хатын «сюрмелерге» да ма ол ушакъла жарагъан болурла.

-Мадина ишине жууаплы кёзден къарагъан адам болгъанын биринчи кюн окъуна ангылагъан эдим, - дейди аны иши нёгерге, редактор Къайталаны Аминат. - Къызын сабырлыкъына, не бош затха да кёл салгъанына, эшитгенин, кёргенин элекден ётюре билгенине сейирсинип туруучу эдим. Хар жазгъанын жюрегинден ётдюрюп, къагъатха алай тошюредди, эфир бла айтылгъан заманда да ол зат танылмай къалмайды.

Къысха заманны ичинде Мадина кесине баш темаланы да белгилейди. Аны чыгъармачы ёсюмю кёз туурамда болгъаны себепли билип айтама. Сёз бла ишлегенин а бир

кёрге эдигиз! Сёз ючюн, жазгъаны кёлуне жетмесе, иги кесекге дери жангыдан окъуп, къырып, сыйдаманлап, збине жетдиргинчи тынчыкъ табарыкъ тойюлду. Алай жангыз да Мадина аталлыкъды. Ол шарт кёп затха шагъатлыкъ этеди: сёз ючюн, кесича сагъыш этгенине, чыгъармачылыкъ ишинде энчи жолну айыра билгенине...

Къайталаны Аминатны ол сёзлери не оператор Бадалланы Аминат да къошулады. Ала экиси да къаламны усталарыдыла, алай эсе уа, ала берген багъа ол керти да магъаналы болгъанына ишегим жокъду.

Наршаулары Мадинаны аты республиканы асламлы информация органланы тарыхына киргенди десем, киши угъай дерик болмаз. Миллет радиобериулени айнытууда аны юлшою уллуду. Билимини, оюмуну теренлиги бла, ич дуниясыны байлыкъы бла радиогъа тынгылаулары сейирсиндире, ол иги кесек жылны ишле келеди. Аны жигитлери, аланы араларында уа кёп миллетлини, динли келечилери да бардыла, автор бла бирге къурайдыла жамауат оюмуну.

Аны иши кабинети адамладан къуру болмаучуду. Жазыучула, алимле, урунган адамла, устазла, жашаулары келгенле, жашла, къызла да анга келгенлей, тубегенлей, аны бла кенгешгенлей турадыла. Ол да аланы оюмларын радиоэфир бла халкъгъа жетдиреди.

Бусагъатда да Мадина кёп тюрюл темаланы кётюредди. Эл мюлк эмда промышленность, социал, окуу, саулыкъ жаны бла жазыучуду, болсада маданиятха, адабиятха, тарыхха айырып эс беледи. Ол темала

бусагъатда бек магъаналы болгъанларын, ала бла кюрешген журналистден да не изленгенни дурус биледи. Заманны, ёмюрю, адамны сыфатын къуурап, тынгылаулары ийнандырыр ючюн керти шартла излейди, омакъ сёзледен, къургъакъ махтауладан керти болуп. Ма бу затны юсюнде да биз, коллегалары, Мадинаны къолызын сормагъанлай таныбыз.

Отуз жылдан аслам заманны профессионал журналистикада жетишимли болуп келген, кёп республикалы эм регион конкурслада хорламла болдурган, «Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы журналисты» деген махтаулу атха тийшли кёрюлген Наршаулары Мадина уллуладан анга жетген ахшы адетлеге, бютюнда бек ана тилге, сань болуу тереге кертичилией къалгъанды. Ушакъларыбызда ол «Тилсиз миллет жокъ болур» деген белгили малкъар нарт сёзюне сагъынганлай туруучуду. Ол алай болмаз ючюн, хар бирибиз да кюреширге керекбиз дегени айтып, кеси да къолдан келгени аямайды.

Адамлагъа сойсюнюп къарагъаны, ол жылуу аз да сел болмагъаны мени сейирсиндиргенлей турады. Бютюнда бег а жууукъларын, эллилерин багъалайды, аланы эгешча, къызларыча сюе биледи. Сёз ючюн, бюгюнлюкде кесини къайынларына, закий Кязимни тудукъларыдыла ала уа, уллу сыйнамыс бергени кёлге юлгоуду. Эки жамын бла къызын да адамлыкъны бийикде тутаргъа юйретип ёсдюргенди. Аланы экишер-ючюшер бийик билмилери барды, спортда усталаны санында да аланы атларын эшитирге боллукъду.

Ю жумушларын тындыргъынчы, кече ортасы болгъан кезуилери кёпдюле Мадинаны. Журналист, бёлуюню редактору – бир адамгъа ала да жоюкдюле. Мадина уа, аны бла къалмай, уллу юйно тыпырын жылытып тургъан юй бийчеди, къайгырыулу анады.

Тамблагъы эфирге хазырларыкъ беруилерине, газетде, китапта басмаланырыкъ статьяларына, очерклерине, зарисовкаларына жашау кюч юфюркен, чыгъармачылыкъны отуна тамызыкъ болуп тургъан оюмла аны жюрегинде къачан, къалай тууарыкъларын ол кеси да билип къоялмайды. Ол себепден анга не заманда да хазыр болуп тураргъа кюрешеди. Ол оюмладан сёз бла сыфат къуурап ючюн, жюрек жылыуу не аз да къызгъаныргъа, аяргъа жарамайды. Алайсыз тынгылауочуну, окъуучуну ахшылыкъгъа учундураллыкъ, иги аманны хорларына ийнандыраллыкъ тойюлсе, дейди.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Эски сурат

Къууанчылы кёрюшюу

Кёп жыл мындан алгъа «Коммунизмге жол» газетибизде ишлегенлине къаууу, «Къарачай» газетни редакциясы чакъырып, къыралыбызны ариу жерлеринден биринде, Домбайда, болгъан эдиле. Бу сурат ол кезиуде алынганды.

Бу адамла миллетибизни культурасын, ниет байлыкъын айнытуугъа уллу къыйын салгъанладандыла. Аланы халкъ иги таныды. Жарсыгъа, кёбюсю дунияларын алышхандыла. Аллах бюняхларын къурутсун.

Биринчи тизгинде сол жанындан экинчи Текуланы Жамалды, ючюнчю Гуртулары Салих, Токумаланы Хусей, ол къучакълап тургъан Хучиналаны Рашит, аланы онг жанындагы Токуланы Борис, къыйырдагыны аты белгисизди. Баям, къарачайлы журналистледен болур.

Экинчи тизгинде биринчи редакцияны шофёруду, ючюнчю бла тёртюнчю да къарачайлы жашладыла. Тёртюнчю уа Аппайланы Музафарды. Алтынчы жаш Акъайланы Алимди, ол тизгинде сегизинчи Байсыланы Ахматды.

Энди уа ючюнчю тизгинге кёчейик. Сол жанында биринчи сюелген къарачайлы журналистди. Аны онг жанындагы Таумурзаланы Далхатды. Бешинчи сюелген Юсюпланы Омарды. Ортадагы тиширзу Хучиналаны Аныуарны юйдегиси Аминатды. Къобузуучуну уа таныгъан болурсуз. Ол а Улбашланы Азворду. Аны онг жанындагылы Малкъондулары Хамит, Хучиналаны Аныуар, Жанжакъланы Мажит бла Къудайланы Хасандыла.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Аскер

Атын иги бла айтдырганды

Вольный Ауулдан Уяналаны Расулну жашы Мухаммат гитчелигинден да аскер форма киерге бек суйгенди. Мектепни жетишимли бошаганды, бегирекда математиканы, тюз илмуланы жаратханды. Кеп китап окуганды, эркин тутушуу бла кюреше, кеп майдалла, саугъала да алганды. Къабарты-Малкъар къырал университетни юридический факультетине кире туруп, конкурс уллу эди. Алай жаш андан женгил этгенди. Мураты толгъанына анасы Марина, гитче гечи Мариям да аны бла бирге кыуангандыла.

Аталары дунясын эртте алышхан эсе да, жаш, кыыз да бийик билим алгандыла, хар бири бирер жерде бет жарыкълы урунадыла. «Къайда да къадалып окургъа, иги ишлерге итинмесенг, анга жюрегинг бла берилмесенг, жетишимли болалмаза-са», - дейди Мухаммат, телефон бла селешенибизде.

Университетни да эм иги белгиле бошاپ, жаш кыралны аллында аскер борчун толтурургъа сюеди. Былтыр октябрде аны тилеги бла аскерге аладыла. Жаш Къазанда аскер гвардиягъа тюшеди. Бюгонлюкде анда къуллукъ этеди. Ол низамгъа не заманда да сакъ болганды. Аны ол ышаны аскерде да болушады. Ол къуллукъ этген бир нечча айны ичинде атын иги бла айтдырганды. Таулу жашны тирилигин, чэрчеклигин эсlegenдиле. Даым да махтаугъа тийишли кюргендиле.

Биринчи заманлада къыйыныракъ эди. Аз-аздан аскер жашаугъа, низамгъа тюзелгенме. Бош заманымда эркин тутушуу бла да кюрешеме. Аскер бёлюмю атындан кеп эришюлеге да къатышханма, - дейди Мухаммат.

Ол командирлерине бек ыразы болгъанын, аладан кеп затха юеренгенин да айтады. Жаш кеп затны юсюнден сагъыш этеди: тамблагы кюннге ышанмакълыкъ кючленирин, политика болум тюрленирин, адамланы араларында суукълыкълукъ болмазын сюеди.

Жашауда кеслерни билимлерине, окууларына таянганланы, усталыкъларыны эбине жетгенлени жаратады.

Талпыныулукъ

Дерследе, жарауда да - алда

Есе келген телюлени ариу халда юеретуеде, аланы кюч-къары, ниет жаны бла да чыныкъдырыуда спорт, айхад да, уллу магъананы тутады. Гитче гёжефлени араларында эришюле уа хорламгъа ити-

ниулуклерге бла абаданланы араларында бардырылгъанларындын арха къалмайдыла. Аллай умутландыргъан спортчуларыбыздан бири Жабелланы Халитди.

Халит Жабелланы Хасанны бла Зу-

Жамауатны алгъа элтирикле ала болгъанларына толу ийнады. Илму, окууу бла кюреше, жангычылыкъланы кырагъанлагъа, хар бёлюмде айры оңла жарашдыргъанлагъа, адамлагъа талпынкъгъа, ырахтылыкългъа мадарла ачханлагъа хурмети уллуду.

Мухаммат ана тилинде да уста селешеди. Ююге смслени окуна тауча иеди. Бусагъатда ол да бек иги шартды дерчады. Кеп жаш адам ана тилинде иги селешалмайды. Мухаммат а кеп назмуну да биледи. Мечиланы Кязимни, Къулийланы Къайсынны, Зумакулланы Танзиляны тизгинлерин жукълап тургъанлай уясанг, айтып берликди. Дагъыда жомакъларыбыздан, таурухларыбыздан хапары уллуду. Илму фантастикалы хапарла уа анга бюньюнда сейир кюрюнедиле.

Бюгонлюкде, айтханыбызча, службасыны жартысындан асламын ётген жашны жарыкъ умутлары алдадыла. Аскерде къуллукъун бошаса, ююне къайтып, алган бийик билимине кере ишке тохтар мураты барды. Сёзсюз, Мухамматча, къайда да айырмалы болган жашларыбыз бла биз да ёхтемленебиз. Ала тамблагы кюнюбозде тутхан ишлеринде бийик профессионал даражагъа жетишип, барыбызны да кыуандырырла деп ышанабыз.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

БИЗНИ ЭРКИНЛИКЛЕБИЗ

Сабийли юйюрлеге тийишли пособияяланы юслеринден беш соруу

Сабийлери болгъан юйюрлеге тийишли пособияяланы юслеринден «Комсомольская правда» газетни корреспонденти Анна Николаевна сорууларына Россейни Социал страховой фондуна специалистлери жууаплагъандыла.

Халкъла аралы экспертле чертгенлерича, Россейни сабийле ёсдюрген юйюрлеге кыралны жанындан болушлукъ этиу системасы дуняда эм игиге саналады. Баладан аурлукулары болгъан аналагъа бла ата-аналагъа ахча себеплики асламысы Социал страхование фонду (ФСС) юсю бла этиледи. Аны ишчилери эм кеп тюбеген соруулагъа жууапла бередице.

1. ТЕЛЕУЛЕ КИМГЕ БЕРИЛИКДИ?

ФСС-ден пособиаланы алыргъа Россейни инсанлары эм мында болжаллы халда жашаган тыш кыраллыла эркиндиле, ала борчлу халда страхование этиу системада аналыкъ ючюн негда талай заманын ичинде ишлемей къалып эсепге тюшген эселе. Былайда сёз эм алгъа урунуу келишимге кере ишлегенли юслеринден барады.

Энци предпринимательле эм кеслери аллына ишлегенле пособиала алыр ючюн, эки излемни толтурургъа тийишлидиле: фонда эсепге кеслери ыразылыкълары бла турургъа, сора пособианы алырдан алгъа бир жылны ичинде ФСС-ге телеуле этерге.

Юлгюге: 2021 жылда сабий туугъаны бла байламлы пособиаланы алыр ючюн, телеулене 2020 жылда берип башларгъа керек эди. Бала 2022 жылда тууарыкъ эсе уа, эсепге быйлыны ахырына дери сюелерге эм телеулене этип башларгъа тийишлиди. Бюгонлюкде бу телеулеу ёлчме бир айгъа 4451,62 сомду.

2. КЪЫРАЛ КЪАЛАЙ БОЛУШУРУКЪДУ?

Фонду хазнасындан сабийли юйюрлеге төрт тюрлю пособие бериледи. Быйлыны февралында аланы талайы кебайтилген да этгендиле. Бюгонлюкде эм жылны ахырына дери аланы ёлчмелери былайды:

1) Баладан аурлуугъу болгъаны эм сабий табуу бла байламлы пособие ананы орта иш хакъыны 100 проценти тенгли бирди.

Декретни 140 кюню ючюн пособианы эм уллу ёлчме 340 795 сомду, сабий табуу кыйын ётген эсе, декретни 156 кюнюне 379 743 сом телеуле, эгизле ючюн декретни 194 кюнюне 472 244,5 сом бериледи.

Эм аз декрет ахча быйыл 58 878,4 сомду.

Эсгерти: бу тарихле бек кеп эм бек аз пособиаладыла. Хар анагъа ала иш хакъына кере энчи саналадыла.

2) Тиширью консультацияда эсепге сабийден аурлуугъу болгъанлай ал кезиуледе (12 ыйыкъгъа дери) тургъаны ючюн берилген пособие 708,23 сомду.

3) Бала туугъанлай бир кереге берилгени – 18 866,32 сом.

4) Сабийге кырагъаны ючюн ай сайын берилген пособие ананы орта иш хакъыны 40 процентине тенгди.

Пособияны эм уллу ёлчме бир айгъа 29 600,48 сомду.

3. АНАНЫ ОРУНА АХЧА СЕБЕПЛИК ЮЙОРНО БАШХА КЕЛЧИЛЕРИНЕ КЪАЛАЙ КЕЗИУЛЕДЕ КЪОЛГА ТУТДУРУЛУКЪДУ?

Законодательствогъа тийишлиликде бир-бир болумлада ананы оруна ахчаны юйорно башха келчилери алыргъа эркиндиле:

- Сабийни атасы. Аны ючюн ананы ишиден ол пособианы алмагъаны юсюнден справка изленирикди.

Сора ата сабийге кырагъаны ючюн пособие алыргъа болукъду, ол аны ючюн декрет отпускагъа чыгъа эсе (ананы орунуча).

Амма, аппа, ананы негда атаны эгечи, кыарындашы негда башха инсан, ол сабийге ананы орунуча кырай эсе. Ала барысы да (ата да) пособианы балагъа 1,5 жыл толгунчугъа дери алалыкъдыла.

Эс бургууз: Сабийге кырагъан адам борчлу халда страхование этиу системада аналыкъ эм болжаллы халда ишлемегени ючюн эсепге тюшерге керекди. Сёз ючюн, амма бир жерде ачыкъ халда урунмай эсе, бу кыауумгъа тюшмейди. Урунуу келишимге кере ишлей эсе уа, анга балагъа кырагъаны ючюн пособие теленирикди. Экинчиси, быллай инсан ишлеген жеринде 1,5 жылы толмаган сабийни ёсдюргени ючюн отпускагъа чыгъаргъа борчлуду.

4. АНА ТАЛАЙ ЖЕРДЕ ИШЛЕЙ ЭСЕ, АНГА КЪАЛАЙ БИР ТЮЛЕНИРИКДИ?

Ана талай жерде ачыкъ халда келишимле тауусуп уруна эсе, жорукъла былайдыла:

Декретге чыккъынчы, ол ишлеген жерлерин алышдырмаган эсе, сабийден аурлуугъу болгъаны эм бала тапханы ючюн телеулене хар ишлеген жеринде тохташдырдыла. Аланы барысында да, энчи алып кырагъанда, декретге кетген 140 кюню ючюн, башда айтылгъаныча, хар биринде да уллу пособие 340 795 сомдан атламазгъа керекди.

Тиширью декретге чыгъардан алгъа эки жылда ишлеген жерлерин алышдыргъан эсе, пособианы бусагъатда урунган жерлеринден аллыккъы. Аладан бирин ол кеси сайларгъа эркинди. Ол иш хакъларыны юсюнден справкалакълан битёу урунган жерлеринден жыаурагъа керекди, ол пособианы ёлчмемин тохташдыргъанда тергелликди. Мында да декрет ахчаны ёлчме 340 795 сомдан ётмеге тийишлиди.

1,5 жылы толмаган сабийге кырагъаны ючюн пособианы иш бла жалчухан организацияладан жангыз бири тейди – тиширью кыйсын сайлагъанына кере. Бу пособианы бир айгъа эм уллу ёлчме 29600,48 сомду.

5. САБИЙЛЕРИ БИР БИРИ ЫЗЫНДАН ТУУСАЛА

Декрет отпускада турган кезиуеде ана экинчи баладан аурлуугъу болгъанын билсе, анга пособиала къалай телеуледиле?

- Алай кезиуледе инсан эки торлю амалдан бирин сайларгъа эркинди, - деп ангълатадыла ФСС-ни специалистерин. - Биринчиси, биринчи сабий ючюн берилген декретден чыккъызгъа. Экинчиси, биринчи сабий ючюн алынган декретни болжалын тохтатып, экинчи бала сакълагъаны эм тапханы ючюн жангы декрет отпускагъа чыгъаргъа. Эки болумда да пособианы ёлчмемин тохташдыргъанда, аны ахыр эки жылда иш хакълары орта ёлчмемине кыраллыккъыды. Тергеуле этгенде, биринчи сабий ючюн алынган отпускала эм ауругъан эсе, ишлемеген кюнлери саналлыкъ тюрлюдюр.

Аны бла бирге тиширьюгъа телеулене ёлчмемин кебайтирча пособианы тергегенде алынган жылланы тюрлендирирге эркинлик бериледи. Сёз ючюн, 2019-2020 жыллада ана отпускада биринчи сабийи бла тургъанлай, 2021 жылда экинчи баланы сакълагъаны ючюн жангидан декретге кетерге дейди. Быллай кезиуеде аны 2019-2020 жылланы экинчи да негда бирин 2017 эм 2018 жыллагъа алышдырыргъа онгу барды. 2017, 2018 жыллада аны айлыгъы кебюрөк болган эсе, сабий ючюн берилген пособие да ёсерикди.

Басмагъа КУЛЬЧАЛАНЫ Зулфияна хазырлагъанды.

Проект

Тапландырыллык объектлени
кьол кётюрюу бла сайлау

Бу кюнледе келир жыл тапландырыллык жамаут тийрелени айырыу жаны бла битеурросей кьол кётюрюу башланганды. Ол «Шахар болумну игилендириу» федерал программаны эм «Жашау журт эм шахар болум» миллет проектни чеклеринде бардырылады. Аны юсюнден бизге КьМР-ни Кьзурулуш эмда жашау журт-коммунал мюлк министерствосуну пресс-службасындан билдиргендиле.

Кьол кётюрюу беш ыйыккыны ичинде - 26 апрельден 30 майга дери - www.za.gorodstgda.ru платформада тюзонлей халда бардырыллыкды. Анга акылбалык болганладан ким сыйсе да кьатышаллыкды. Ол себепден бир тюрлю жерни неда дизайн-проектни сайлауга ахшы кьошумчулук этерге онг барды. Барындан да кеп кьайсы объектке ючюн кьол кётюрюлсе да, ала экинчи жыл

тапландырылгыга тийишли тизмени санына кьошулукьдула.

Бу ишге кьатышыргыга суйгенлеге КьМР-ни Волонтерлукьну айнытуу ресурс арасыны 500 минг келечиси болушурукьду. Муниципалитетледе, банклада, Кеп функциялы аралада, уллу тюкенледе эмда адамла аслам жыйылычу жерледе да тийишли пункта ачылыкьдыла. Госуслуги порталга кирип неда телефон номерни билдирип, аны хар ким кеси тамамларга да боллукьду.

Бююнюлукьде бизни республикадан игилендирилге тийишли 23 объект кертюзюлгенди. Ала Нальчик, Тьрынаууз, Бахсан, Прохладный эм Майский шахарлададыла. Аланы араларында скверле, орамла, арбазла, аллеяла эм башха жерле да бардыла.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

Олимпиада

Спортчуларыбызны кийимлерин МОК озьурагьанды

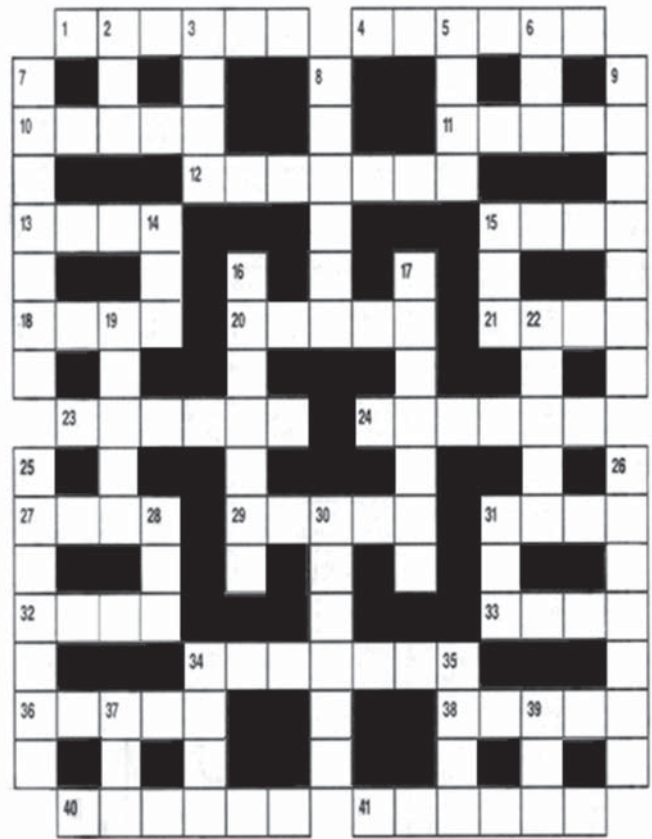
Жаз Олимпиада юнла жууукьлаша келдиле. Аны бла байламлы хар кьырал да кесини жыйымдык командасыны энчи формасын жазырагьанды. Халкьла аралы Олимпиада комитет (МОК) аланы кьабыл кертюп, ыразылыгын бергенди. Россейли атлетеникин «ZASPORT» деген кьауум жарашдыргьанды.

Бу кюнледе уа россейли спортчулары Токиода киерик кийимлери запад кьыралланы келечилерин ачуландыргьандыла. Нек дегенде аланы жарашдыргьанла россейли байраккы тюрсюнлерин хайырангьандыла. МОК-ну ол шартха артык эс белмегени кеплени сейирсиндиргенди.

Барыбыз да билгенден, Россейни байрагы бла Олимпиадага кьатышыргыга эркин этилмейди. Алай бир-бир кьыралланы келечилери уа аны тюрсюно атлетлени формаларында сакьланган окьуна жаратмагьанларын букьдурмагьандыла. Тыш кьыраллы журналистлени бир-бирлери уа Россей Западын жагына ургьанды деген оюму да айхандыла. Болсада форма МОК-ну бир тюрлю жорукьларына бузукьлукь этмегени юсюнден официал халда билдирилгенди.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 1. Биз андан айнып адам болганбыз дейди Дарвин. 4. Ариу сөз айтыу. 10. Жигит. 11. Ол тил бла асламында докторла хайырланадыла. 12. Ат хайууанны тюрлюсю. 13. Чалма. 15. Таш кьалау. 18. Жырчы Отарланы 20. Жауда бишген тылы аш. 21. Патчах буйрукьну жамаутха билдириучю. 23. Жууулган быстыр тагьылган жер. 24. Аты таурухха кирген жигит кьыз. 27. Тахта битим. 29. Тирменде мирзеу кьурутуучу жер. 31. Эртте кьумач сокьгьанда, тиширула аны жырлагьандыла. 32. Бек ариу гюл. 33. Аскер бөлүм. 34. Хыйнычыны усталыгы. 36. Юйно тауушсуз кьоругьан зат. 38. Ичги. 40. Сакьларга берилген зат. 41. Терк деген магьанада жюриген сөз.

ЁРЕСИНЕ: 2. Бузулмаз сөз. 3. Кьарачайда эл. 5. Жамаут, кеп адам. 6. Кьуран сура. 7. Ноябрь бизнича аны ал айды. 8. Ата орунун тутхан адам. 9. Адам жатып солур жер. 14. Мелекле аллай кьызыладыла. 15. Ишинг ючюн алган ахча. 16. Ише алга барыу. 17. Алда затха итинмеген адам. 19. Тойда айтылган сөз. 22. Терең агьач. 25. Театрда бөлүмлени арасында солуу заман. 26. Жюрию. 28. Юйно чырагы. 30. Дин китап. Аны юсюнден Кязими «Китапла» деген назмуусунда айтылады. 31. Ат керек. 34. Отха керек агьач. 35. Аны кьагьадыла тойчула. 37. Грецияга эрттеги тауула алай айхандыла. 39. Юйно чигинжиси.

ГАЗЕТНИ 46-чы НОМЕРИНДЕ
БАСМАЛАНГАН СӨЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ:

Энине: 5. Жаралы. 6. Атаман. 10. Жомакь. 11. Жасакь. 12. Салкьынлыкь. 15. Кьарсла. 18. Такьгыч. 19. Марагьан. 20. Кьандауур. 21. Кьандагьай. 24. Кьзурулуш. 26. Кьартыкь. 27. Тарпан. 31. Ташаланы. 33. Насып. 34. Кьамил. 35. Кьыямат. 36. Жаммаш.

Ёресине: 1. Кьаламан. 2. Кьатылыкь. 3. Кьабакь. 4. Кьалач. 7. Доллар. 8. Аршылау. 9. Кьалкьыу. 13. Алындыруу. 14. Кьармашхан. 16. Жауурун. 17. Балаууз. 22. Кьуралуу. 23. Дарман. 25. Тамсил. 28. Батмакь. 29. Шьырдан. 30. Чыпын. 32. Хапар.

Газетни келир номери 12 майда чыгьарыкьды.

Учредитель: Кьабарты-Малкьар Республиканы Парламенти бла Правительствоу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЬЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приемный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин кьоруулау жаны бла Кьабарты-Малкьар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.
Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагьа «КьМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы жазып этгенди.

Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикге кере
19.00 сагьатда кьол салынады.
20.00 сагьатда кьол салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН
ЧЫГЬАРГАНЛА:

Муусуаланы Сакинат - дежурный редактор, Кучукланы Сафит,
Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасарлары; Бий-чеккуланы Жаннета (1,2,3,4-чо бетле), Баллиланы Феруза (9,10,11,12-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 1232 экз. Заказ № 948
Багьасы 15 сомду.

РЕДАКЦИНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспекти, 5
электронный почтаасы:
elbor_50@mail.ru